

DUM č. 17 v sadě

12. Fy-3 Průvodce učitele fyziky pro 4. ročník

Autor: Miroslav Kubera

Datum: 20.06.2014

Ročník: 4B

Anotace DUMu: Soubor cvičení navazuje na témata probíraná v hodinách. Sada obsahuje základní příklady ze třech oblastí_ vazebná energie jádra, křivka rozpadu a jaderné reakce slučování a štěpení.

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příklady jaderná fyzika

a) vazebná energie jádra

Příklad 1

Vypočítejte vazebnou energii a vazebnou energii na nukleon pro jádro uhlíku $^{12}_6\text{C}$. Hmotnost tohoto jádra je $12,00 m_u$.

Příklad 2

Hmotnost atomu $^{20}_{10}\text{Ne}$ je $M = 19,9924 m_u$. Vypočítejte vazebnou energii (v MeV/nukl.) připadající na jeden nukleon v tomto jádře.

Příklad 3

Hmotnost jádra ^4_2He je o 0,7 % menší než hmotnost 4 protonů. Jaká energie (v joulech) se uvolní při přeměně 1,0 kg vodíku na helium?

Příklad 4

Mějme následující nuklidy: $^{12}_5\text{B}$, $^{12}_6\text{C}$ a $^{12}_7\text{N}$.

- Určete složení těchto jader.
- Jedná se o izotopy? Proč?
- Připomeňte definici vazebné energie.
- Spočítejte vazebnou energii na nukleon pro jádro boru $^{12}_5\text{B}$. Tabulková hmotnost tohoto izotopu je $12,014352 m_u$.
- Porovnejte vazebnou energii na nukleon jádra boru s hodnotami vazebných energií na nukleon druhých dvou jader: uhlík – 7,69 MeV/nukl. a dusík – 6,18 MeV/nukl.

Víme, že nuklid uhlíku je stabilní, zatímco nuklid boru $^{12}_5\text{B}$ je β^- radioaktivní a nuklid dusíku $^{12}_7\text{N}$ je β^+ radioaktivní.

- Napište rovnice těchto radioaktivních rozpadů.
- Můžeme tyto rozpady předvídat? Proč?

b) křivka radioaktivního rozpadu

Příklad 5

Jádro $^{238}_{92}\text{U}$ se rozpadá α přeměnou na $^{234}_{90}\text{Th}$ (thorium). Radioaktivní konstanta je $\lambda = 0,152 \cdot 10^{-9} \text{ rok}^{-1}$. Kolik atomů uranu se rozpadne ve vzorku o hmotnosti 1,0 kg za dobu 1 s? Hmotnost jádra $^{238}_{92}\text{U}$ je $238,0508 m_u$.

Příklad 6

Poločas přeměny $T_{1/2}$ nuklidu $^{238}_{92}\text{U}$ je $4,9 \cdot 10^9$ roků. Kolik jednotlivých přeměn se uskuteční v 1,0 g tohoto nuklidu za 1 s?

Příklad 7

Trícium ^3_1H má poločas přeměny 12,5 roku. Kolik procent vzorku čistého tricia zůstane nerozpadnuto po 25 letech?

Příklad 8

Poločas přeměny radionuklidu $^{14}_6\text{C}$ je 5 730 let. Ve dřevě z archeologické vykopávky byla zjištěna koncentrace $^{14}_6\text{C}$, která je rovna 75 % koncentrace $^{14}_6\text{C}$ v právě poražených stromech. Zjistěte stáří této vykopávky.

Příklad 9

Počet přeměn α v $m = 1$ g radia $^{226}_{88}\text{Ra}$ je $3,7 \cdot 10^{10}$. Určete poločas přeměny radia v rocích. Hmotnost jádra radia $^{226}_{88}\text{Ra}$ je $226,0254 m_u$.

Příklad 10

Za kolik poločasů přeměny T se zmenší počet jader radionuklidů ve vzorku na 0,1 % původního počtu?

Příklad 11

Jakou aktivitu má vzorek obsahující 1,0 g $^{226}_{88}\text{Ra}$? Poločas rozpadu $T = 1602$ roky.

Užitečné konstanty:

hmotnost protonu $m_p = 1,007825 m_u$, hmotnost neutronu $m_n = 1,008665 m_u$, hmotnost elektronu $m_e = 9,11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$, rychlost světla ve vakuu $c = 3 \cdot 10^8 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$, atomová hmotnostní jednotka $m_u = 1,67 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$, elementární náboj $e = 1,602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$, Avogadrova konstanta $N_A = 6,022 \cdot 10^{23} \text{ mol}^{-1}$

Příklad 12

Tenká fólie obsahující 1,0 g nuklidu ${}^{232}_{90}\text{Th}$ vysílá za jednu sekundu 4 100 částic α . Určete poločas přeměny tohoto nuklidu (v rocích (r)).

Příklad 13

Poločas rozpadu ${}^{206}_{84}\text{Po}$ je přibližně 140 dní. Za kolik dní bude preparát obsahovat 3/4 olova ${}^{206}_{82}\text{Pb}$?

Příklad 14

Vzorek radionuklidu ${}^{214}_{82}\text{Pb}$ má aktivitu $3,7 \cdot 10^{10}$ Bq a poločas přeměny 26,8 min. Určete hmotnost vzorku. (Výsledek: $3,049 \cdot 10^{-11}$ kg)

Příklad 15

Vypočítejte aktivitu radionuklidu draslíku ${}^{40}_{19}\text{K}$ v těle člověka o hmotnosti $M = 75$ kg, jestliže draslík činí 0,35 % celkové hmotnosti člověka a připadá-li v tomto draslíku 0,012 % na radionuklid. Poločas rozpadu draslíku je $1,57 \cdot 10^9$ roků.

Příklad 16

Radionuklid kobaltu ${}^{60}_{27}\text{Co}$ je β^- radioaktivní. Jeho hmotnost je 59,9 m_u .

a) Napište rovnici tohoto rozpadu. Vzniklé jádro nalezněte pomocí periodické tabulky.

b) Napište výraz vyjadřující počet jader, která se ještě nerozpadla v závislosti na čase a vysvětlete všechny veličiny, které se ve vzorci vyskytují.

c) Odvoďte vztah mezi poločasem rozpadu $T_{1/2}$ a radioaktivní konstantou λ .

d) Vypočítejte hodnotu radioaktivní konstanty λ , jestliže víte, že poločas rozpadu nuklidu kobaltu ${}^{60}_{27}\text{Co}$ je $T_{1/2} = 5,3$ roku.

e) Vypočítejte počáteční aktivitu vzorku o hmotnosti $m = 1,0$ mg a dále v procentech změnu této aktivity během jednoho roku.

c) jaderné reakce slučování a štěpení

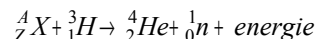
Příklad 17

Některé hvězdy získávají část své energie syntézou 3 částic α na jádro ${}^{12}_6\text{C}$. Kolik energie (v MeV) se uvolní při každé takové reakci, je-li hmotnost jádra ${}^4_2\text{He}$ $M = 4,002603$ m_u ?

Příklad 18

Určete energii (v joulech) uvolněnou z 1,00 kg paliva v reakci ${}^2_1\text{H} + {}^2_1\text{H} \rightarrow {}^3_2\text{He} + {}^1_0\text{n} + 3,2 \text{ MeV}$. ($m({}^3_2\text{He}) = 3,001952$ m_u , $m({}^2_1\text{H}) = 2,0141$ m_u)

Příklad 19

Doplňte správně rovnici reakce a spočítejte uvolněnou energii E (v joulech) v této reakci. ($m({}^1_1\text{H}) = 1,00797$ m_u , $m({}^2_1\text{H}) = 2,0141$ m_u , $m({}^3_1\text{H}) = 3,01605$ m_u , $m({}^4_2\text{He}) = 4,0026$ m_u)

Příklad 20

Jaké množství uranu ${}^{235}_{92}\text{U}$ se spotřebuje za den v jaderné elektrárně o výkonu 440 MW? Účinnost elektrárny je 30 %.

Při štěpení jednoho jádra ${}^{235}_{92}\text{U}$ se uvolňuje energie 200 MeV.

Užitečné konstanty:

hmotnost protonu $m_p = 1,007825$ m_u , hmotnost neutronu $m_n = 1,008665$ m_u , hmotnost elektronu $m_e = 9,11 \cdot 10^{-31}$ kg, rychlost světla ve vakuu $c = 3 \cdot 10^8$ $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$, atomová hmotnostní jednotka $m_u = 1,67 \cdot 10^{-27}$ kg, elementární náboj $e = 1,602 \cdot 10^{-19}$ C, Avogadrova konstanta $N_A = 6,022 \cdot 10^{23}$ mol^{-1}